

UDC 330.131.5:631.11

DOI: 10.48077/scihor.23(9).2020.68-76

STUDY OF FACTORS INFLUENCING THE EFFICIENCY OF AGRICULTURAL ENTERPRISES IN UKRAINE

Alisa Shevchenko*, Olga Petrenko, Victoria Orlova

Odessa State Agrarian University
65012, 13 Panteleimonovska Str., Odesa, Ukraine

Article's History:

Received: 26.07.2020

Revised: 05.09.2020

Accepted: 22.09.2020

*Corresponding author:

Odessa State Agrarian University,
65012, 13 Panteleimonovska Str.,
Odesa, Ukraine,
E-mail: alisochka1978@gmail.com

Suggested Citation:

Shevchenko, A., Petrenko, O., & Orlova, V. (2020). Study of factors influencing the efficiency of agricultural enterprises in Ukraine. *Scientific Horizons*, Vol. 23, No. 9, pp. 68–76.

Abstract. The efficiency of the enterprise is always an important issue, especially when it concerns agricultural enterprises, which depend on the influence of many factors and weather conditions in the first place. The purpose of the study was to investigate the system of economic factors that determine the efficiency of agricultural enterprises in 2014–2018 and identify the main reasons for the decrease in the efficiency of agricultural enterprises in Ukraine. Its implementation was ensured by a study conducted with the use of such methods as abstract-logical, comparative, synthesis, economic-statistical, tabular, and graphical. Several factors that influenced the efficiency of agricultural enterprises of Ukraine during the research period were identified. Thus, in 2018, the number of enterprises engaged in agricultural activities increased by 6,5%, which in turn increased competition in the agricultura market of Ukraine. The negative factors influencing the efficiency of agricultural enterprises included the underdevelopment of the labour market and the redundancy of the village. Low wages in agriculture demotivates the population to find employment in such enterprises, which reduces the efficiency of agricultural enterprises. The study shows a positive dynamic of changes in gross output, including gross agricultural output per 100 hectares of agricultural land, which increased in 2018 compared to 2010 and 2016 by 69% and 9,4%, respectively. Negative factors include a decrease in fixed capital efficiency by 9% and the level of profitability of agricultural enterprises by 12,1% in 2016–2018. Thus, based on the above material, the study proposed measures to improve the efficiency of agricultural enterprises such as the gradual transition of agricultural enterprises to production with the use of technological maps, the establishment of a progressive system of remuneration of personnel from the results, systematic monitoring of performance indicators. Issues of state regulation of the efficiency of agricultural enterprises require further research

Keywords: efficiency, efficiency assessment, labor productivity, wages, gross output, profitability, optimization

ДОСЛІДЖЕННЯ ФАКТОРІВ ВПЛИВУ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ

Аліса Анатоліївна Шевченко, Ольга Павлівна Петренко, Вікторія Олександрівна Орлова

Одеський державний аграрний університет
65012, вул. Пантелеймонівська, 13, м. Одеса, Україна

Анотація. Ефективність діяльності підприємства завжди залишається актуальним питанням, особливо коли річ йде про сільськогосподарські підприємства, які залежать від впливу багатьох факторів, зокрема погодних умов. Метою роботи було розгляд системи економічних чинників, які визначають ефективність діяльності сільськогосподарських підприємств за 2014–2018 роки та виявлення основних причин зниження ефективності діяльності сільськогосподарських підприємств в Україні. Її реалізацію забезпечило проведене дослідження за допомогою таких наукових методів, як абстрактно-логічний, порівняльний, синтез, економіко-статистичний, табличний і графічний. Виявлено низку факторів, які здійснили вплив на ефективність сільськогосподарських підприємств України за останні п'ять років. За результатами дослідження, у 2018 році на 6,5 % збільшилась кількість підприємств, які займаються сільськогосподарською діяльністю, що зі свого боку збільшило конкуренцію на аграрному ринку України. Серед негативних факторів впливу на ефективність діяльності сільськогосподарських підприємств слід відзначити нерозвиненість ринку праці та працевладлишковість села. Низький рівень оплати праці в галузі сільського господарства демотивує населення працевлаштовуватись на такі підприємства, що знижує ефективність сільськогосподарських підприємств. У дослідженні спостерігається позитивна динаміка зміни валової продукції, зокрема валової продукції сільського господарства в розрахунку на 100 га сільськогосподарських угідь, яка зросла в 2018 р., як порівняти з 2010 і 2016 роками, відповідно на 69 % і 9,4 %. До негативних факторів слід віднести зниження показників ефективності використання основного капіталу на 9 % і рівня рентабельності діяльності сільськогосподарських підприємств на 12,1 % за 2016–2018 роки. Отже, на основі викладеного матеріалу авторами було запропоновано заходи підвищення ефективності діяльності сільськогосподарських підприємств такі, як поступовий перехід сільськогосподарських підприємств на виробництво продукції із застосуванням технологічних карт, встановленні прогресивної системи винагороди персоналу від отриманого результату діяльності, системний моніторинг показників результативності у досягненні поставлених цілей. Подальших досліджень потребують питання державного регулювання ефективності діяльності сільськогосподарських підприємств

Ключові слова: ефективність, оцінка ефективності, продуктивність праці, оплата праці, валова продукція, рентабельність, оптимізація

ВСТУП

Актуальним питанням у сучасних умовах ведення господарювання сільськогосподарських підприємств, які характеризуються гіпершвидкими змінами та непередбачуваністю зовнішнього середовища, є визначення чинників, які сприятимуть своєчасній гнучкій адаптації підприємства до цих умов. Аграрії в Україні зіткнулись із затьяжною економічною кризою і рядом політичних реформ; відчують наслідки військових дій у зоні АТО; намагаються адаптуватись до ситуації, пов'язаної із пандемією COVID-19. Високий рівень невизначеності формує неузгодженість рішень у керівників сільськогосподарських підприємств, що знижує рівень ефективності їх господарювання.

Вивченню проблем ефективності діяльності присвячено значну кількість наукових праць як українських, так і закордонних дослідників. Зокрема, часто науковці розглядають ефективність, як категорію, що відображає кінцевий корисний ефект від застосування праці, засобів виробництва та інших ресурсів. Відзначимо, що Д. Рікардо визначив поняття ефективність як «відношення отриманого результату до певного виду витрат» [1].

М. Мескон, М. Альберт і Ф. Хедоурі відзначили: «Ефективність у цілому характеризується співвідношенням між обсягом виробництва продукції і необхідними для її виготовлення ресурсами, тобто визначається як внутрішній

параметр функціонування підприємства, віддзеркалюючи ефективність використання ресурсів» [2]. Х. Лібенштайн, С. Фішер, Р. Дорнбуш і Р. Шмалензі оцінюють ефективність як «зовнішнє поняття, яке враховує розподіл ресурсів» [3].

Актуальним постає питання розуміння поняття ефективності діяльності підприємства. Автори погоджуються із думкою Е. Долана, який підкреслює: «Ефективність діяльності підприємства – це вибір правильних цілей, на яких фокусується вся енергія підприємства» [1]. Також заслуговує на увагу трактування Т.С. Хачатурова ефективності діяльності підприємства, який запропонував її визначати з урахуванням виконання встановлених планів випуску продукції і собівартості. Дослідник стверджував, що неможливо освоєння нових потужностей без урахування ефективності вироблених витрат [4].

На ефективність діяльності сільськогосподарських підприємств впливають багато факторів, серед яких ряд науковців значну увагу приділяють мотивації праці [5; 6]. Вони зазначають, що задоволення оплатою праці сприяє збільшенню ефективності діяльності сільськогосподарських підприємств. З.М. Герасимів виділяє: «... проблемами ефективності діяльності сільськогосподарських підприємств є: скорочення інвестицій у сільське господарство, застаріла матеріально-технічна база, відсутність коштів у більшості підприємств для запровадження досягнень науково-технічного прогресу, висока вартість паливно-мастильних матеріалів, мінеральних добрив і засобів захисту рослин, низькі закупівельні ціни на продукцію сільського господарства, низька заробітна плата працівників сільського господарства» [7]. Деякі дослідники розглядають залежність ефективності діяльності малого та мікро-агробізнесу від державної підтримки [8]. Х. Арісой також виділяє необхідність державної підтримки та зазначає, що це дасть сільськогосподарським підприємствам конкурентні переваги [9]. Про недосконалий механізм державної підтримки, який потребує подальшого реформування, зазначають автори А.А. Шевченко та О.П. Петренко [10].

Ряд авторів вказують на те, що підвищення рівня ефективності діяльності сільськогосподарських підприємств та удосконалення їх управління залежить не лише від мети менеджменту, потреб споживачів та ринкових можливостей підприємства, передусім слід звернути увагу на своєчасне реагування керівництва компанії на негативний вплив факторів зовнішнього і внутрішнього середовища [11–13]. Про

необхідність підвищення ефективності діяльності підприємств аграрної сфери за рахунок раціонального використання ресурсів, формування нових концепцій сучасного управління за рахунок розвитку на підприємствах цифрового маркетингу, інформаційної економіки, розвитку інформаційно-комунікаційних технологій та економічних трансформацій вказують у своїх працях такі дослідники як О.М. Савицька та В.О. Салабай [10].

Оцінка ефективності функціонування сільськогосподарських підприємств передбачає встановлення тенденцій розвитку та виявлення певних закономірностей у динаміці оцінюючих показників. Оскільки ефективність розвитку підприємства визначає результати всієї діяльності, особливо операційної, то важливим постає завдання відбору показників, значення яких найбільш повно будуть свідчити про рівень ефективності розвитку, відобразити успіхи і недоліки процесу управління в цілому й ефективності зокрема.

Метою роботи було розгляд системи економічних чинників, які визначають ефективність діяльності сільськогосподарських підприємств за 2014–2018 роки та виявлення основних причин зниження ефективності діяльності сільськогосподарських підприємств в Україні. Об'єкт дослідження – результати фінансово-господарської діяльності сільськогосподарських підприємств в умовах економічної нестабільності.

МАТЕРІАЛИ ТА МЕТОДИ

Методологічною основою дослідження, що має місце у вивченні процесу формування стратегії, є загальноекономічні принципи та методи системного підходу. Дослідження впливу економічних факторів на ефективність діяльності сільськогосподарських підприємств здійснено на основі системного підходу щодо статистичного дослідження. У процесі дослідження застосовувалися такі методи: порівняльний (при характеристиці джерел фінансування діджитал-процесів), синтезу (для адаптації сучасних форм фінансування до умов сільського господарства), економіко-статистичний (при виявленні тенденцій динаміки ресурсного потенціалу в сільськогосподарських підприємствах України), абстрактно-логічний (для формулюванні теоретичних узагальнень, систематизації і теоретичного обґрунтування забезпеченості ресурсами, при формуванні стратегії розвитку сільськогосподарських підприємств і формулюванні висновків), табличний і графічний (для відображення аналітичної інформації).

Стан макроекономічних умов, які визначають рівень ефективності розвитку українських сільськогосподарських підприємств, у статті оцінено за даними статистичного збірника «Рослинництво України» за 2014–2018 рр. [14]. У процесі проведеного дослідження для оцінки стану ефективності розвитку сільськогосподарських підприємств було відібрано найбільш значущі індикатори, які всебічно визначають досліджуваний процес, його слабкі та сильні сторони у динаміці. Так визначено, що на кінцеві результати та ефективність діяльності сільськогосподарських підприємств найбільш вплинули такі фактори, як: збільшення кількості підприємств в Україні, що здійснювали сільськогосподарську діяльність – збільшує конкурентність підприємств; нерозвинутий ринок праці в аграрному секторі – призводить до порушень трудового законодавства; низька оплата праці робітників – зменшує зацікавленість в такій роботі; збільшення валової продукції – підвищує кінцеві результати діяльності підприємств; ефективність використання основного капіталу – впливає на кінцеві результати, що в свою чергу підвищує ефективність їхньої діяльності.

РЕЗУЛЬТАТИ ТА ОБГОВОРЕННЯ

Визначення чинників, на думку авторів, слід розпочати із питання кількості підприємств в Україні, що займаються виробництвом сільськогосподарської продукції і забезпечують потреби в ній в Україні.

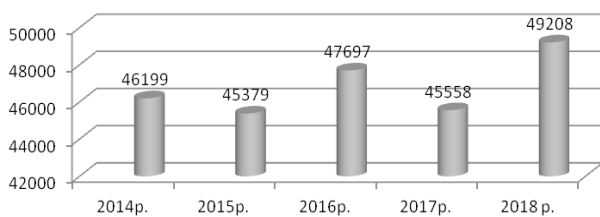

Рисунок 1. Кількість підприємств в Україні, що здійснювали сільськогосподарську діяльність, шт.

Джерело: побудовано авторами на основі даних Державної служби статистики України [4]

Як видно з рисунку 1, в Україні в середньому за період 2014–2018 рр. сільськогосподарською діяльністю займалися 46808 підприємств. У 2018 році, як порівняти з 2014 р., на 6,5 % збільшилась кількість зазначених підприємств. Це означає збільшення конкуренції на аграрному ринку України, що стимулюватиме підвищення рівня ефективності управління, а також загострення суперництва між агентами на ринку. З одного боку це врегулює виробництво саме тих товарів,

які необхідні споживачеві, тобто фактори виробництва під впливом цін прямуватимуть у ті галузі, де формуються більш сприятливі умови для одержання прибутку. З іншого боку сільськогосподарські підприємства повинні розраховувати не тільки на отримання прибутку, але й передбачати ризик своєї діяльності. На думку авторів, це примусить виробників розширювати вигідні сфери виробництва, збільшувати накопичення та інше.

Найбільшу питому вагу в 2017 р. серед усіх організаційно-правових форм господарювання займають фермерські господарства – 74,9 %; водночас на другому місці господарські товариства – 15,3 %, а кооперативів лише 1 %. Як видно з рисунку 2, у 2018 році в порівнянні із 2014 роком частка зайнятого населення скоротилась на 3,3 %. Слід зазначити, що населення України скоротилось на 776,1 тис. осіб, а кількість зайнятих на 1 млн 712,4 тис. осіб. Забезпеченість трудовими ресурсами в Україні характеризується переважно негативними тенденціями: скорочується чисельність зайнятих осіб, прогресує міграція найбільш активної частини населення за кордон, значно збільшується рівень внутрішньої, зокрема вимушеної міграції населення. Люди шукають кращих соціальних та економічних можливостей і тікають подалі від погіршення навколишнього середовища [15].

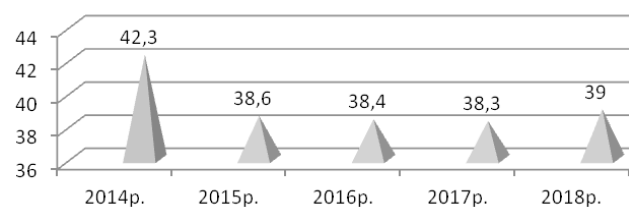

Рисунок 2. Частка зайнятого населення в Україні, %

Джерело: побудовано авторами на основі даних Державної служби статистики України [4]

Нерозвиненість ринку праці в аграрному секторі України призводить до праценадлишковості села, що зі свого боку дозволяє роботодавцям приймати працівників на короткий термін, легко їх звільняти та наймати. Таким чином, у сфері наймута використання робочої сили простежуються елементи дискримінації. Ще однією проблемою є висока затребуваність у сільськогосподарському секторі – агрономів, трактористів і механізаторів. Низький рівень оплати праці в галузі сільського господарства демотивує працездатне населення.

Продуктивність праці є складною соціально-економічною категорією, що характеризує результативність доцільної діяльності робочої

сили у сфері національного виробництва. Результатом продуктивності праці робочої сили є вся маса створених за певний період часу споживчих вартостей у вигляді товарів і / або наданих послуг. На нашу думку, від рівня та динаміки продуктивності праці залежать виробництво продукції в заданому обсязі й асортименті, собівартість продукції, рівень рентабельності, чисельність працівників, середня заробітна плата персоналу.

Продуктивність праці та показник середньомісячної заробітної плати є взаємопов'язаними та визначають розвиток ринку праці в країні та тенденції змін у ньому. В Україні ж продуктивність праці, як і обсяг заробітної плати, поступово зростає, що можна побачити з даних рисунків 3 і 4.

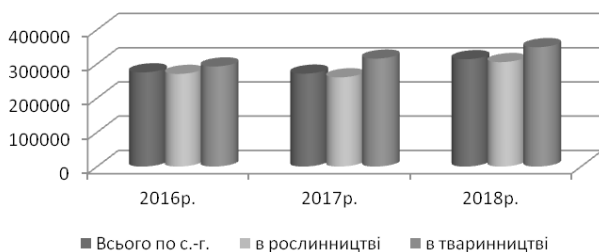

Рисунок 3. Продуктивність праці у сільськогосподарських підприємствах в Україні у постійних цінах, гривень на 1 зайнятого в сільськогосподарському виробництві

Джерело: побудовано авторами на основі даних Державної служби статистики України [4]

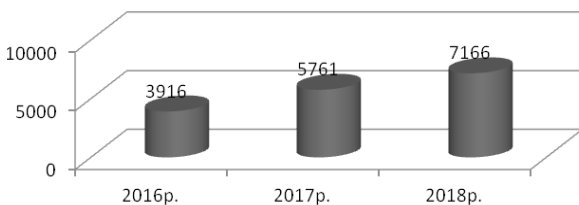

Рисунок 4. Середньорічна заробітна плата працівників у сільськогосподарських підприємствах в Україні

Джерело: побудовано авторами на основі даних Державної служби статистики України [4]

У 2018 році в галузі сільського господарства середній розмір оплати зріс майже на 83 %, а продуктивність відповідно майже на 14 %. Оптимальне співвідношення темпів росту продуктивності праці і середньої заробітної плати повинне бути більше одиниці. У 2017 році проти 2016 року співвідношення темпів росту продуктивності праці та середньої заробітної складає 0,67, а у 2018 році до 2017 року коефіцієнт зріс на 0,26. Це є позитивною динамікою, але не є оптимальним значенням.

На думку авторів, Україна протягом багатьох

років знаходиться за порогом рентабельності світового ринку праці, що перш за все визначається низьким рівнем оплати праці робітників. Цей показник не лише виражає загальноекономічний показник, але й є свідченням низького рівня життя в країні. Валова продукція є кінцевим показником діяльності сільськогосподарських підприємств. За останні 18 років в Україні спостерігається зростання отриманої усієї валової продукції сільського господарства і відповідних підприємств у постійних цінах 2010 р. у 2,7 рази (рис. 5).

Рисунок 5. Валова продукція в постійних цінах сільськогосподарських підприємств в Україні, млн грн

Джерело: побудовано авторами на основі даних Державної служби статистики України [4]

У розрізі галузей також слід відзначити зростання валової продукції крім виробництва кормів і молока. У 2018 р., як порівняти з 2016 р., валова продукція сільського господарства зросла на 9,1 %, зокрема й продукція рослинництва зросла майже на 10 %, а валова продукція тваринництва на 5,9 %. За даними рис. 6 видно, наскільки ефективно в Україні здійснювалось виробництво валової продукції в сільськогосподарських підприємствах. Так валова продукція сільського господарства у розрахунку на 100 га сільськогосподарських угідь зросла у 2018 р., як порівняти з 2010 та 2016 роками, відповідно на 69 % і 9,4 %. Можна зробити висновок про позитивну динаміку зміни даного показника та підвищення ефективності функціонування галузі сільського господарства.

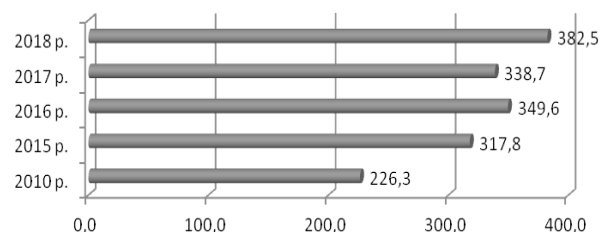

Рисунок 6. Валова продукція в розрахунку на 100 тис. га сільськогосподарських угідь в Україні, млн грн

Джерело: побудовано авторами на основі даних Державної служби статистики України [4]

Ефективність використання основного капіталу розглянуто з огляду на показник капіталовіддачі (рис. 7). Слід відзначити зниження цього показника в 2017 і 2018 рр., як порівняти з 2016 р. Це пов'язано із випереджаючими темпами зростання вартості основних засобів проти темпів зростання валової продукції сільського господарства. Так у 2018 р. проти 2016 р. основний капітал зріс на 30,4 %, а валова продукція сільського господарства піднялась на 9,1 %. Для подальшого зростання показника необхідно нарощувати обсяги валової продукції, а також переглянути рівень постійних цін до більш реальних ринкових, що встановлені фактично за останні 3 роки.

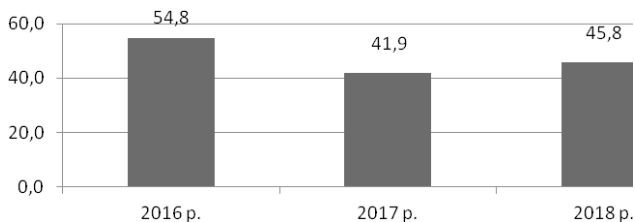

Рисунок 7. Показник капіталовіддачі у розрахунку на 100 грн основного капіталу в сільськогосподарських підприємствах в Україні
Джерело: побудовано авторами на основі даних Державної служби статистики України [4]

Слід також відзначити позитивну динаміку в зростанні показників капіталоозброєності праці та капіталозабезпеченості сільськогосподарських підприємств за період 2016–2018 рр. (рис. 8 і 9).

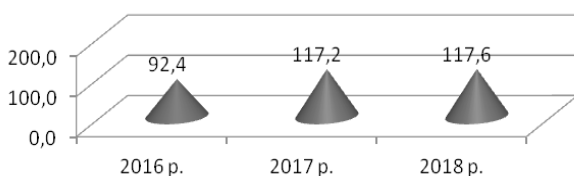

Рисунок 8. Показник капіталоозброєності персоналу в сільськогосподарських підприємствах в Україні, млн грн/тис. осіб
Джерело: побудовано авторами на основі даних Державної служби статистики України [4]

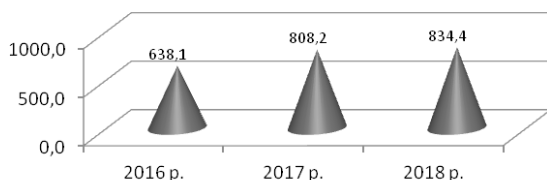

Рисунок 9. Показник капіталозабезпеченості в сільськогосподарських підприємствах в Україні, млн грн/100 тис. га
Джерело: побудовано авторами на основі даних Державної служби статистики України [4]

Рентабельність підприємства є одним з основних показників ефективної діяльності сільськогосподарських підприємств (рис. 10). Аналіз статистичних даних щодо рівня рентабельності підприємств різних галузей економіки України свідчить про необхідність запровадження заходів, спрямованих на підвищення ефективності їхнього функціонування.

Рисунок 10. Рівень рентабельності діяльності сільськогосподарських підприємств в Україні, %

Джерело: побудовано авторами на основі даних Державної служби статистики України [4]

Пропонуємо розглянути, наскільки прибутковим для сільськогосподарських підприємств України є виробництво окремих видів продукції (рис. 11).

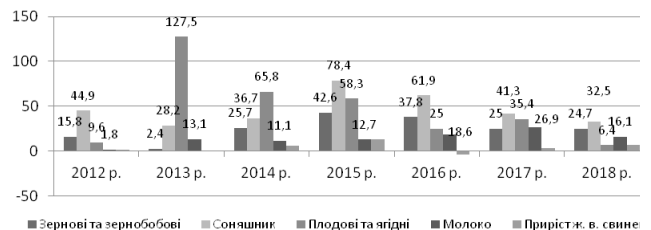

Рисунок 11. Рівень рентабельності виробництва продукції сільського господарства в підприємствах в Україні, %

Джерело: побудовано авторами на основі даних Державної служби статистики України [4]

За період з 2012 р. по 2018 р., рентабельність виробництва зернових і зернобобових, насіння соняшнику та приросту живої ваги свиней найвищою була в 2015 р., плодових і ягідних – у 2013 р., а молока – у 2017 р. Через постійні коливання значень в розрізі різних галузей сільського господарства, ми не можемо відмітити динаміку показника за даний період. По зерновим рівень рентабельності виробництва коливається в межах 2,4–42,6 %, по соняшнику – у межах 28,2–78,4 %, по плодовим та ягідним – у межах 6,4–127,5 %, по молоку – 1,8–26,9 % і приросту живої ваги свиней – від -4,1 % до 12,6 %. Отже, прибутковим видом продукції із розглянутих

для сільськогосподарських підприємств України до 2015 р. були плодові та ягідні, а з 2016 р. – насіння сояшнику, зернові та зернобобові. Але слід відзначити негативну динаміку за 2016–2018 рр. прибутковості виробництва зазначених видів продукції. Так рентабельність виробництва насіння сояшнику, зернових і зернобобових зменшилась відповідно на 29,4 і 13,1 %.

Крім того, військові дії в зоні АТО та адаптація сільськогосподарських підприємств до ситуації пов'язаної із пандемією COVID-19 в останні роки вплинули негативно на ефективність діяльності. Слід враховувати вплив таких факторів, як залежність аграрного сектору від імпорتنих добрив

та пестицидів; нестабільність ринкових умов, які спричинили негативний вплив на експорт сільськогосподарської продукції; зменшення доступності робочої сили; більш тривалі терміни постачання продукції; посилення заходів з біозахисту та інші. Усе це змушує керівництво сучасних сільськогосподарських підприємств вживати заходи з попередження негативного впливу зовнішніх факторів на діяльність підприємств і шукати нові конструктивні шляхи щодо покращення діяльності та ефективності підприємств цієї галузі. Отже, на основі викладеного матеріалу пропонуємо наступні чинники підвищення ефективності діяльності сільськогосподарського підприємства (рис. 12).

Рисунок 12. Чинники зростання ефективності сільськогосподарських підприємств на перспективу

Насамперед продуктивність господарювання зростатиме від колективно поставлених цілей, які направлені на результат і встановлені в команді із їх виконавцями. Принцип участі є обов'язковим у плануванні перспективних цілей для кожного сільськогосподарського підприємства. Обов'язковою умовою, на нашу думку, є поступовий перехід сільськогосподарських підприємств на виробництво продукції з використанням елементів технології, які передбачають задоволення суспільних потреб не завдаючи шкоди навколишньому середовищу та направлені на покращення здоров'я нації, а також здійснення виробничих процесів в умовах

обмеженості контактів між носіями виробничих функцій. Саме виробництво органічно чистої продукції та застосування ІТ-технологій на початковому етапі є вирішенням даної проблеми. Ринок сільськогосподарської продукції визначає конкурентоспроможність сільськогосподарської продукції, що потребує оптимізації галузевої структури підприємства. Вагомим чинником у зростанні ефективності діяльності є планування витрат на виробництво сільськогосподарської продукції із застосуванням технологічних карт, що дозволить аграріям гнучко реагувати на зміни в середовищі їх функціонування та ухвалювати

виважені управлінські рішення. Застосування сучасних технологій у сільському господарстві передбачає насамперед оновлення матеріально-технічної бази підприємства, що можливо завдяки оренді або лізингу в сучасних умовах.

Персонал у сільськогосподарських підприємствах має бути морально і матеріально зацікавленим. Останнє полягає у встановленні прогресивної системи винагороди персоналу від отриманого результату діяльності. Перехід на нові технології виробництва передбачає залучення молодих спеціалістів, які мають відповідні фахові компетентності, а також підвищення кваліфікації спеціалістів, що задіяні на виробництві у сільськогосподарських підприємствах. Важливим чинником у підвищенні ефективності діяльності сільськогосподарських підприємств є системний моніторинг показників результативності у досягненні поставлених цілей.

ВИСНОВКИ

Зогляду на проведені дослідження ефективності діяльності сільськогосподарських підприємств України за дослідний період, було виділено основні економічні чинники впливу. Аналіз дозволив визначити вплив цих чинників на кінцевий результат та його зміни в динаміці. Виявлено: нерозвиненість ринку праці в аграрному секторі та демотивація аграрних працівників; зростання вартості основних засобів проти випереджаючих темпів зростання валової продукції; постійні коливання значень рентабельності виробництва (у межах 2,4–42,6 %).

Для стабілізації показників ефективності та їх покращення в майбутньому було запропоновано чинники зростання ефективності діяльності сільськогосподарських підприємств на перспективу, серед яких слід виділити перехід на виробництво продукції з використанням елементів технології, які передбачають задоволення суспільних потреб не завдаючи шкоди навколишньому середовищу та направлені на покращення здоров'я нації, а також здійснення виробничих процесів в умовах обмеженості контактів між носіями виробничих функцій, застосування ІТ-технологій на початковому етапі, оптимізації галузевої структури підприємства, планування витрат на виробництво сільськогосподарської продукції. Застосування сучасних технологій у сільському господарстві передбачає перш за все оновлення матеріально-технічної

бази підприємства, що можливо завдяки оренді або лізингу в сучасних умовах. Перелічені заходи зможуть підвищити фінансові показники та покращити ефективність діяльності таких підприємств.

REFERENCES

- [1] Dolan, D., & Dominenko, B.I. (2004). *Economics: English-Russian dictionary-reference*. Moscow: Lazur.
- [2] Mescon, M.H., Albert, M., & Hedoury, F. (1998). *Fundamentals of Management*. Moscow: Delo.
- [3] Rats, O.M. (2008). Defining the essence of the concept of "efficiency of the enterprise". *Economic Space*, 15, 275-285.
- [4] Khachaturov, T.S. (1979). *Efficiency of capital investments*. Moscow: Production "Economy".
- [5] Jankelová, N., Joniaková, Z., Romanová, A., & Remeňová, K. (2020). Motivational factors and job satisfaction of employees in agriculture in the context of performance of agricultural companies in Slovakia. *Agricultural Economics*, 66(8), 402-412.
- [6] Pastushenko, A.I. (2017). Status and problems of development of agricultural enterprises in Ukraine. *Bulletin of Zaporizhia National University*, 1(33), 47-50.
- [7] Gerasimov, Z.M. (2014). Efficiency of agricultural enterprises in the region. *Efficient Economy*, 11. Retrieved from <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3576>.
- [8] Staniszewski, J., & Borychowski, M. (2020). The impact of the subsidies on efficiency of different sized farms. Case study of the Common Agricultural Policy of the European Union. *Agricultural Economics*, 66(8), 373-380.
- [9] Arisoy, H. (2020). Impact of agricultural supports on competitiveness of agricultural products. *Agricultural Economics*, 66(8), 286-295.
- [10] Shevchenko, A., & Petrenko, O. (2020). Current state of micro and small agribusiness in Ukraine. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*, 6(1), 146-160.

- [11] Savitskaya, O.M., & Salabay, V.O. (2019). Efficiency of activity and management of the enterprise: Features of use of Theory, Methodology and performance of analytical research. *Efficient Economy*, 6. Retrieved from http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/6_2019/57.pdf.
- [12] Gudz, P., Oliinyk, Y., Shkurupska, I., Ivanchenkov, V., Petrenko, O., & Vlasenko, Y. (2020). Formation of foreign economic potential of the region as a factor of competitive development of the territory. *International Journal of Management*, 11(5), 590-601.
- [13] Goncharova, O.M., & Egorova, G.A. (2014). Ways to increase the efficiency of production of agricultural enterprises in Ukraine. *Investments: Practice and Experience*, 4, 34-38.
- [14] State Statistics Service of Ukraine. (2018). *Crop production of Ukraine: Statistical yearbook*. Retrieved from http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2019/zb/04/zb_rosl_2018.pdf.
- [15] Gryshov, I., Kofman, B., & Petrenko, O. (2019). Migration cultures and their outcomes for national security. *Journal of Security and Sustainability Issues*, 8(3), 521-530.